

Vergaderjaar 2008–2009

27 830

Materieelprojecten

Nr. 56

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 oktober 2008

Inleiding

Met deze brief informeer ik u over de behoeftestelling voor het project *Apache Block II upgrade*. De Nederlandse AH-64D Apache gevechtshelikopters hebben de zogenaamde *Block I* configuratie. Ook enkele andere landen, waaronder de Verenigde Staten (de landmacht), beschikken nog over *Block I* Apaches en zullen deze moderniseren tot een *Block II* of *Block III* configuratie. De Verenigde Staten zullen hun Apachevloot in 2015 hebben aangepast en daarna wordt de technische ondersteuning van de *Block I* configuratie gestaakt. De Nederlandse Apaches kunnen dan niet meer op een verantwoorde wijze in stand worden gehouden.

De *Block I* Apaches kennen een aantal operationele beperkingen. Het betreft vooral de mogelijkheid snel een betrouwbaar beeld van de tactische situatie te krijgen (*situational awareness*) en tactische informatie uit te wisselen met andere vliegtuigen en grondeenheden. Dit is ook van belang om het risico van ongewenste nevenschade (*collateral damage*) tijdens operaties zoveel mogelijk te beperken. De Apaches hebben bovendien enige technische aanpassingen nodig om tot de voorziene *Mid Life Update* in 2020 operationeel inzetbaar te blijven.

Fabrikant Boeing heeft twee modificatieprogramma's beschikbaar, namelijk een *Block II upgrade* die de belangrijkste operationele beperkingen opheft en een *Block III upgrade* die nog verder gaat. De Apaches hebben een voorziene levensduur van 40 jaar (tot 2040). Omstreeks 2020 zijn enkele grote componenten aan vervanging toe tijdens een *Mid Life Update* en de *Block III upgrade* voorziet daarin. Tot die tijd moet de *Block II upgrade* de logistieke onderhoudbaarheid garanderen.

Operationele ontwikkelingen

De nadruk bij Apacheoperaties lag aanvankelijk vooral op het traditionele optreden, dat wil zeggen het opereren in grotere verbanden in een relatief voorspelbare tactische omgeving tegen regulier optredende tegenstanders. De afgelopen jaren hebben een verschuiving te zien gegeven naar asymmetrische operaties die worden gekenmerkt door snel veranderende omstandigheden op de grond, met kleinschalig, onder dekking van de burgerbevolking opererende tegenstanders. Het risico van onbedoelde nevenschade en vuurcontacten met eigen troepen of burgers is groot tijdens asymmetrische conflicten. Apaches worden steeds vaker ingezet ter bescherming van eigen troepen en de burgerbevolking die zich vaak in de directe nabijheid van de tegenstanders bevinden. Om snel een betrouwbaar en accuraat beeld van de situatie te verkrijgen zijn de bemanningen van de Apaches afhankelijk van de ondersteuning door de eigen sensor- en computersystemen en van externe informatie via communicatiesystemen.

Kwalitatieve behoefte

De systemen in de *Block I* configuratie zijn ontworpen voor de traditionele wijze van optreden en niet voor conflicten waarin de *situational awareness* van de bemanning van essentieel belang is. De beperkingen betreffen de volgende elementen.

Digitale kaart. De *Block I* Apache beschikt niet over een digitale kaart. Tactische informatie, zoals routes, posities van doelen en eigen eenheden, worden in de cockpit als gekleurde symbolen weergegeven tegen een zwarte achtergrond. De vliegers moeten deze symbolen zelf vergelijken met de papieren kaarten voor navigatie en uitvoering van de missie. Dit kost veel tijd en kan leiden tot fouten bij de opbouw van de *situational awareness* en bij de daarop gebaseerde besluiten om wapens in te zetten. Met een digitale kaart worden de kaartgegevens onderliggend gepresenteerd aan de tactische informatie. Daarmee verbeteren de snelheid en de kwaliteit van de *situational awareness* aanmerkelijk.

Opslagcapaciteit Data Transfer Cartridge. Missies worden grotendeels op de grond voorbereid. Relevante missie-informatie wordt met een *Data Transfer Cartridge* (DTC) geladen in de Apache. De huidige DTC heeft een beperkte opslagcapaciteit. Voor het laden van de digitale kaarten en gedetailleerde missiegegevens vanuit het missieplanningssysteem is behoefte aan een DTC met een aanzienlijk hogere opslagcapaciteit.

Improved Data Modem. Ten behoeve van de *situational awareness* wordt in toenemende mate gebruikgemaakt van informatie die andere eenheden via (data)communicatiesystemen leveren. De uitwisseling van deze informatie gebeurt in de tactische netwerken waarop steeds meer systemen zijn aangesloten. Bij de huidige *joint* en *combined* operaties wordt gebruikgemaakt van veel verschillende standaarden en protocollen voor datacommunicatie. De Apaches moeten samenwerken met veel, uiteenlopende eenheden en nationaliteiten. De interoperabiliteit van de *Block I* Apache is zeer beperkt. Met het huidige *Improved Data Modem* is weliswaar datacommunicatie mogelijk, maar in de praktijk beperkt deze zich tot de uitwisseling van doelcoördinaten met andere Apaches. De verbindingssnelheid is voorts te laag om grotere hoeveelheden data uit te wisselen. De interoperabiliteit van Apaches vereist dus de verbetering van de capaciteiten van het *Improved Data Modem*.

Video downlink/uplink. Met de Block I Apache is het niet mogelijk foto- of videobeelden te ontvangen of te verzenden. Dit belemmert de samenwerking met een *Forward Air Controller* (FAC) bij de overdracht van doelen bij *Close Air Support* (CAS). Dit gebeurt nu door middel van spraak, wat tijdrovend is. Door bij herhaling mondeling te bevestigen dat het juiste doel is geïdentificeerd, wordt voorkomen dat wapens verkeerd worden ingezet. Steeds meer FAC's en wapenplatforms beschikken al over de mogelijkheid om videobeelden uit te wisselen. Ook Nederlandse FAC's en F-16's beschikken over deze capaciteit en de ervaringen zijn zeer positief. Er wordt een aanzienlijke tijdswinst geboekt bij de identificatie van doelen. Ook de Apaches moeten van een vergelijkbare *video downlink/uplink* capaciteit worden voorzien.

Databus. De Apaches zijn uitgerust met een intern netwerk (*databus*) dat alle elektronische systemen, zoals sensoren, wapenprocessors, radio's, wapensystemen etc., met elkaar verbindt. De informatiestromen op de databus worden bestuurd door twee systeemprocessors die thans maximaal belast zijn. De huidige databus kan verdere verbeteringen dan ook niet meer aan en de installatie van een nieuwe databus met sterkere processors is noodzakelijk.

Mode 5 IFF systeem. Om op een radar onderscheid te kunnen maken tussen eigen en vijandelijke vliegtuigen wordt gebruikgemaakt van *Identification Friend or Foe* (IFF) systemen. De Navo-standaard, nu nog *Mode 4*, zal het verbeterde *Mode 5* systeem worden. De Navo voorziet de overgang in de periode 2010 tot 2018, met in eerste instantie de offensieve wapensystemen en daarna de overige systemen. Vliegtuigen die nadien niet over *Mode 5* beschikken, worden niet meer toegelaten tot een operatiegebied. De Nederlandse Apache beschikt niet over *Mode 5* en moet dus worden gemodificeerd om aan de nieuwe standaard te voldoen.

Logistieke ondersteuning Block I. Nederland is voor de instandhouding van zijn Apaches afhankelijk van de ondersteuning door de Amerikaanse landmacht, die als enige ook nog *Block I* Apaches heeft. De ondersteuning bestaat onder meer uit de levering van reservedelen, het onderhoud aan componenten, technische bijstand en het up-to-date houden van software. De ondersteuning eindigt in 2015 wanneer de Verenigde Staten de laatste *Block I* Apache zullen hebben gemodificeerd. De productie van reservedelen wordt al eerder gestaakt. De *upgrade* van de Nederlandse Apaches naar *Block II* moet daarom voor 2015 een feit zijn.

Kwantitatieve behoefte

Bij alle 29 Apaches en de vliegsimulator moet de *Block II upgrade* worden uitgevoerd.

VERWERVINGSSTRATEGIE

Foreign Military Sales (FMS). De *Block II upgrade* is het enige pakket van verbeteringen dat voldoet aan de operationele, technische en logistieke eisen. De *update* is een samenstel van complexe systemen die verregaand zijn geïntegreerd in de overige systemen van de helikopter. Er bestaan voor dit pakket geen reële alternatieven. De mogelijke verwervingsstrategieën zijn de *Foreign Military Sales* (FMS) procedure bij de Amerikaanse overheid of een commercieel verwervingstraject. Voor de verwerving en instandhouding van dit complexe systeem is Defensie, evenals bij de *Block I* Apaches, afhankelijk van de ondersteuning door de Amerikaanse landmacht. Bovendien zijn gerubriceerde gegevens voor

gebruik en onderhoud uitsluitend via de Amerikaanse landmacht verkrijgbaar. Door aan te sluiten bij de grote Amerikaanse order kan Nederland profiteren van schaalvoordelen en een gunstige stuksprijs. Zo niet, dan moet via commerciële weg een eigen, veel kostbaarder Nederlands contract worden gesloten. Aansluiting bij de Amerikaanse order kan alleen door middel van een FMS-verwerving. Op grond van de vorennoemde overwegingen is het evident dat een keuze voor FMS-verwerving de beste vooruitzichten biedt.

Gecombineerde B/C/D DMP-fase. De behoefte betreft samenhangende modificaties van hard- en software waarvoor slechts één leverancier bestaat, namelijk de Amerikaanse landmacht. Deze werkt nauw samen met de producent van de Apaches, Boeing. Een afzonderlijke B-fase (voorstudie) en C-fase (studie) voegen in dit geval niets toe aan het keuzeproces. Daarom wil ik voor deze verwerving de B, C en D-fase uit het Defensie Materieel Proces (DMP) combineren. In het najaar van 2009 zal de Kamer over de uitkomsten daarvan worden geïnformeerd. Het project «*Apache Block II upgrade*» loopt tot en met 2013.

Aansluiting bij de Amerikaanse verwerving van *Block II*. De Amerikaanse landmacht is al begonnen met de *Block II* modificaties en zal deze omstreeks 2010 voltooien. Vervolgens zal met *Block III* modificaties worden begonnen. De Amerikaanse regering heeft laten weten dat Nederland in 2010 kan aansluiten bij de laatste Amerikaanse *Block II* bestelling en zo kan profiteren van schaalvoordelen en lagere kosten. Hiertoe moet Nederland eind 2009 de benodigde overeenkomst, een *Letter of Offer and Acceptance (LoA)*, met de Amerikaanse overheid hebben gesloten.

OVERIGE ASPECTEN

Compensatie. Er is geen mogelijkheid voor de inschakeling van de Nederlandse industrie, dus zal het ministerie van Economische Zaken compensatie bedingen.

Opleidingen. Als onderdeel van het project worden ook de benodigde initiële opleidingen aangeschaft. De Nederlandse opleidingen zullen worden aangepast voor nieuw personeel, terwijl het zittende personeel een aanvullende opleiding voor de nieuwe helikopterconfiguratie zal krijgen.

Infrastructuur, Arbo en milieu. De *Block II upgrade* heeft geen infrastructuurle gevolgen en evenmin Arbo- of milieutechnische gevolgen.

FINANCIEN

Investeringskosten. Gelijktijdig met deze brief wordt u commercieel vertrouwelijk geïnformeerd over de investeringskosten.¹ Deze gegevens dienen vertrouwelijk te blijven met het oog op de Nederlandse onderhandelingspositie. De investeringkosten bevinden zich in de bandbreedte € 100 miljoen tot € 250 miljoen.

¹ Ter vertrouwelijke inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

Personele en materiële exploitatie. Voor de personele exploitatie worden geen financiële gevolgen voorzien. De *upgrade* leidt evenmin tot wijzigingen van de materiële exploitatiekosten van de Apache. De Amerikaanse landmacht heeft gemeld dat de instandhoudingskosten van de Apache na de overgang naar de *Block II* configuratie nagenoeg gelijk blijven. Deze instandhoudingskosten bedragen nu € 9 miljoen per jaar.

TOT SLOT

Ik ben voornemens toestemming te geven het project voort te zetten met een gecombineerde B, C en D-fase. Over de uitkomsten daarvan zal de Kamer in het najaar van 2009 worden geïnformeerd.

De staatssecretaris van Defensie,
J. G. de Vries